

Pohádková naučná stezka pro děti okolím hradu Kunětická hora

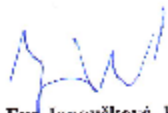
Vysoká škola
polytechnická
Jihlava

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor práce:	Alžběta Pavlíčková
Studijní program:	Ekonomika a management
Obor:	Cestovní ruch
Název práce:	Pohádková naučná stezka pro děti okolo hradu Kunžická hora
Cíl práce:	Cílem bakalářské práce je vytvořit novou zajímavou turistickou stezku pro děti s lehkou mentální retardací pomocí vlastních nápadů a vychovatele Vladimíra Šmahela ze ZŠ a PŠ Svitáně.

Mgr. Martina Černá, Ph.D.
vedoucí bakalářské práce

RNDr. Eva Janoušková, Ph.D.
vedoucí katedry
Katedra cestovního ruchu

Čestně prohlašuji, že tuto bakalářskou práci jsem vykonávala samostatně pod vedením Mgr. Martiny Černé, PhD. Prohlašuji také, že citace použitých zdrojů je pravdivá a úplná, a že jsem neporušila autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“)

Souhlasím s tím, aby tato bakalářská práce byla umístěna ve školní knihovně VŠPJ a byla používána pro potřeby výuky a k jiné potřebě VŠPJ.

Datum

podpis

Poděkování

Tímto textem bych ráda poděkovala mé vedoucí práce paní Mgr. Martině Černé, PhD., která se mnou práci konzultovala a podporovala mě. Velké díky patří dětskému vychovateli Vladimíru Šmahelovi, který mi umožnil setkání s dětmi a následně mi pomohl zorganizovat prohlídku naučné stezky společně se čtyřmi dětmi ze školy Svítání. Poděkování patří i mým rodičům, kteří se mnou měli trpělivost a poskytovali mi klidné prostředí na psaní a tvorbě tohoto projektu.

VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA

Katedra cestovního ruchu

**Pohádková naučná stezka pro děti okolím hradu
Kunětická hora**
Bakalářská práce

Autor: Alžběta Pavlíčková

Vedoucí práce: Mgr. Martina Černá, Ph.D.

Jihlava 2014

Abstrakt

PAVLÍČKOVÁ, Alžběta: Pohádková naučná stezka pro děti okolím hradu Kunětická hora. Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická v Jihlavě. Katedra cestovního ruchu. Vedoucí práce Mgr. Martina Černá, Ph.D. Stupeň odborné kvalifikace: bakalář. Jihlava 2014. 48 stran.

Předmětem bakalářské práce „Pohádková naučná stezka okolím hradu Kunětická hora“ je rozšíření nabídky v cestovním ruchu v Pardubickém kraji.

Cílem této práce je vytvoření naučné stezky nejen pro děti s lehkou mentální retardací, ale pro všechny výletníky, kteří rádi cestují a nemají příliš mnoho finančních zdrojů na realizaci výletu.

Stezka je vytvořena především za účelem pobavení dětí, nebyla příliš fyzicky náročná a turistické informační tabule mají funkci spíše zábavnou. V první části je teoreticky popsáno okolí Kunětické hory, historie a zajímavosti Pardubicka. V druhé části práce jsou praktické ukázky turistických panelů, popis opravdového průběhu a výsledku výletu.

Klíčová slova

Děti s mentálním postižením. Kunětická hora. Naučná stezka. Sociální cestovní ruch.

Abstract

PAVLÍČKOVÁ, Alžběta: The fairy-tale educational trail around the castle Kunětická hora. Bachelor thesis. College of Polytechnics Jihlava. Department of tourism. Thesis supervisor Mgr. Martina Černá, Ph. D. Vocational qualification level: bachelor. Jihlava 2013. 48 pages.

The subject of my Bachelor's thesis called the fairy-tale educational trail around the castle Kunětická hora is the extension of offer in travel industry in Pardubice region.

The aim is creation of educational trail for children with mental handicap and for each social group.

The trail is interactive and fun. The educational trail is suitable for children, it's not physically demanding. The first section of paper is theoretical. It contains history of Kunětická hora, nature and interesting places and events. The second section contains practical touristic illustrations and result of trip.

Key words

Children with mental disabilities. Kunětická hora. Social travel industry. The educational trail.

Obsah

Seznam obrázků	9
1. Úvod	10
2. Teoretická část	11
2.1. Literární rešerše.....	11
2.2. Sociální cestovní ruch	12
2.2.1. Lehká mentální retardace.....	12
2.3. Pardubice a okolí.....	14
2.3.1. Poloha a vymezení Pardubického kraje	15
2.3.2. Historie a vznik města Pardubice.....	15
2.3.3. Historické zajímavosti Pardubicka	16
2.4. Kunětická hora	17
2.4.1. Historie a vznik Kunětické hory	17
2.4.2. Hrad Kunětická hora.....	18
2.4.3. Báje a pověsti o Kunětické hoře	19
3. Přírodně – lokalizační předpoklady	20
3.1. Povrch pardubického kraje.....	20
3.2. Fauna a flóra.....	20
3.2.1. Vodstvo.....	21
3.2.2. Botanická charakteristika Kunětické hory	21
4. Kulturně – historické předpoklady	22
4.1. Památky UNESCO.....	22
4.2. Kulturní zajímavosti Pardubického kraje.....	22
4.2.1. Lázně Bohdaneč.....	22
4.2.2. Ležáky.....	23
4.2.3. Kladruby nad Labem	23
5. Naučné stezky	24
5.1. Naučné stezky na Pardubicku	25
5.1.1. Pardubicemi po stopách Silver A.....	25
5.1.2. Stezka Viléma z Pernštejna.....	25
5.1.3. Gočárův okruh	25
5.1.4. Naučná stezka a národní přírodní rezervace Bohdanečský rybník	25
5.1.5. Naučná stezka Pernštejnskými rybníky	25

5.1.6.	Naučná stezka Raškovickými lesy.....	26
5.1.7.	Naučná stezka Spojilem.....	26
5.2.	Význam a funkce naučných stezek	26
5.3.	Značení naučných stezek.....	26
5.4.	Tvorba naučných stezek.....	27
5.4.1.	Zásady tvorby naučných stezek	28
5.4.2.	Stanovení cílové skupiny	28
5.4.3.	Rozdělení stezek dle průběhu	29
5.4.4.	Rozdělení stezek podle délky a obsahu	29
5.4.5.	Členění podle formy výkladu	29
6.	Praktická část - návrh pohádkové naučné stezky okolím hradu Kunětická	
hora		31
6.1.	Parametry a charakteristika trasy	33
6.2.	Turistické zastávky.....	34
6.2.1.	První turistická zastávka – U perníkové chaloupky.....	34
6.2.2.	Druhá turistická zastávka – Tajné chodby plné zlata	36
6.2.3.	Třetí turistická zastávka – Výhled z Kunětické hory.....	38
6.2.4.	Čtvrtá turistická zastávka – Lesní ZOO.....	40
6.3.	Organizace výletu po naučné stezce	42
6.4.	Cílová skupina – děti s lehkou mentální retardací	43
6.5.	Zpětná vazba	44
Závěr		45
Použitá literatura a zdroje informací.....		46
	Tištěné zdroje informací	46
	Internetové zdroje informací.....	46
Příloha č. 1 – Kunětická hora		48
Příloha č. 2 – Lesní ZOO		49

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 – Erb města Pardubice

Obrázek č. 2 – Symbol značení naučných stezek

Obrázek č. 3 – Nalogovaná trasa pomocí GPS

Obrázek č. 4 – 1. Turistická zastávka

Obrázek č. 5 – 2. Turistická zastávka

Obrázek č. 6 – 3. Turistická zastávka

Obrázek č. 7 – 4. Turistická zastávka

1. Úvod

K výběru této bakalářské práce mě přivedla záliba v cestování a turistice po naší zemi. Zároveň jsem chtěla vytvořit novou stezku, která by bavila a oslovila hlavně menší a mladší část naší populace, a to děti. Zaměřila jsem se na handicapované děti s lehkým mentálním postižením, které jistě ocení nenáročnost trasy, krásnou přírodu, setkání s živými zvířaty a pohádkovou atmosféru celé stezky. Aktivně jsem konzultovala tuto práci s vychovatelem z dětského domu Svítání a absolvovala i jednu hodinu z jejich každodenní výuky. Seznámila jsem je s obsahem a cílem mé práce a pan vychovatel následně prezentoval můj návrh svým kolegům a pomohl mi organizačně celý výlet zajistit. Výlet byl naplánován na pátek 7. března ve 13 hodin a v ten den byl také zrealizován.

2. Teoretická část

2.1. Literární rešerše

Informace o Pardubickém kraji jsem čerpala z turistického průvodce [Podhorský, 2004] a také z knihy Pardubický kraj od autorů Bartoše a Šebka z roku 2004.

Definice cestovní ruchu vytvořila Světová organizace cestovního ruchu. Téma sociálního cestovního ruchu jsem hledala v internetové publikaci Přístupný cestovní ruch v kostce z roku 2010.

Po praktickém studiu lehkého mentálního postižení přímo v dětském domově jsem čerpala i z knižních zdrojů. Nejdůležitějším zdrojem mi byla kniha Oldřicha Müllera, Lehká mentální retardace v pedagogickopsychologickém kontextu

Dalším zdrojem k bližšímu poznání historie Kunětického hradu a hory mi byla kniha Báje a pověsti z Pardubicka od spisovatele Macháčka z roku 1997.

2.2. Sociální cestovní ruch

Definice dle Světové organizace cestovního ruchu říká, že cestovní ruch je činnosti lidí cestujících a zdržujících se mimo své obvyklé životní prostředí po dobu nejvýš jednoho roku za účelem rekreace, obchodu nebo z jiného důvodu.

Každá osoba by měla mít stejné právo na dovolenou, cestování a způsobu trávení svého volného času. Existuje stále velká část občanů, kteří bohužel nemohou toto právo využívat. Zpravidla se jedná o sociálně slabší skupiny, které si nemohou cestování dovolit buď z finančních důvodů anebo jim brání nedostatečná infrastruktura. Cílem sociálního cestovního ruchu je, aby byl přístupný pro všechny občany bez ohledu na jejich finanční situaci nebo jedinečnost. Sociální cestovní ruch tedy přibližuje cestování lidem, kteří mají význačné individuální potřeby a nízké finanční příjmy.

Cestovním ruchem pro všechny v EU se zabývá Mezinárodní organizace pro cestovní ruch – OITS, v regionech se o znevýhodněné občany starají zájmové skupiny lidí, zaměstnavatelé o své zaměstnance či vláda.

Sociální cestovní ruch se snaží přizpůsobovat turistická místa a zařízení osobám s omezenou schopností pohybu, ale stále je těchto míst v České republice velmi málo. Přitom tito lidé obvykle cestují pouze v tuzemsku, jsou velmi vděční a chápaví k chybám druhých a nevdají jim cestovat mimo sezónu. Je třeba tento problém řešit komplexně. Nezajímat se pouze o bezbariérové řešení hotelu a ubytovacích zařízení, ale upravit také jeho okolí, aby se handicapovaný turista mohl svobodně pohybovat i venku.

www.apzp.cz [cit. 14. 4. 2014]

2.2.1. Lehká mentální retardace

Lehkou mentální retardaci vymezují pojmy jako zaostalý vývoj, sociální nepřizpůsobivost nebo snížení rozumových schopností. Mentálně postižení jedinci jsou jednou z nejpočetnějších skupin postižených lidí. Nejvíce známou a citovanou definicí mentální retardace je od autora Dolejšího - „Mentální retardace je vývojová porucha integrace psychických funkcí různé hierarchie s variabilní ohraničeností a celkovou subnormální inteligencí, závislá na některých z těchto činitelů: na nedostatečích

genetických vloh, na porušeném stavu anatomicko-fyziologické struktury a funkce mozku a jeho zrání, na nedostatečném nasycování základních psychických potřeb dítěte vlivem deprivace senzorické, emoční a kulturní, na deficitním učení, na zvláštnostech vývoje motivace, zejména negativních zkušenostech jedince po opakovaných stavech frustrace i stresu, na typologických zvláštnostech vývoje osobnosti“ [Dolejší, 1973, s. 38]

Toto postižení se měří inteligenčními testy, které ale měří pouze dosažené IQ dané osoby, ne však její manuální a sociální dovednosti. Dále se používají jako měřítko škály. Dle těchto výsledků se klasifikuje jedinec do dané skupiny s různou vážností jeho postižení. Mentální retardaci tedy dělíme na několik skupin.

- Lehká mentální retardace – IQ se pohybuje mezi 50 – 69
- Středně těžká mentální retardace – IQ okolo 35 – 49
- Těžká mentální retardace – IQ 20 – 34
- Hluboká mentální retardace – IQ je menší než 20

Dle MKN (mezinárodní klasifikace nemocí) 10 odpovídá intelligence osob s lehkou mentální retardací 9 – 12 letému dítěti. S tím souvisí opožděný řečový vývoj, ve stresových situacích mírná labilita v chování a občas se objevuje úzkost. Jedinci zvládají nenáročnou manuální práci, řemeslné obory za podmínek dobrého sociálního prostředí.

Lehká mentální retardace vzniká u člověka geneticky, to znamená, že postižený jedinec zdědí nízkou inteligenci, nebo vlivem rodinného prostředí, obvykle negativního nebo nestabilního prostředí domova. Opoždění se projeví většinou až ve škole, kdy žák zaostává za ostatními, hůře se učí a neudrží pozornost. Do té doby nemusí být nemoc rozpoznána, dítě dobře vnímá, mluví a je manuálně zručné. [Müller, 2001, s. 25]

2.3. Pardubice a okolí

Návštěva Pardubického kraje snad nemůže začít ani jinak, než jeho metropolí, Pardubicemi. Krajské město leží na severozápadu kraje v místech, kde Labe mění svůj směr na západ, kde se do něj vlévá Chrudimka a kousek nad Pardubicemi i řeka Loučná.

Ve znaku Pardubic je stříbrná přední polovina koně s uzdou na červeném štítě. Kůň je symbolem síly, vytrvalosti, nebojácnosti a moudrosti. Tento Erb získal Ješek z Pardubic, který byl údajně prapředek Arnošta z Hostýně. Ješek z Pardubic se roku 1158 účastnil tažení císaře Barbarossy na Milán. Pověst vypráví, že císařská vojska město dobývala marně několik měsíců, proto se jednoho dne Ješek s několika dalšími českými pány rozhodl, že vtrhnou

Obrázek 1- Erb města Pardubice

do města a vydrancují ho. Lov byl úspěšný a město vydrancováno. Avšak když už prchali na koních se svým bohatstvím z města ven, stráže spustily poplach a při průjezdu strážní městskou branou přepůlila brána Ješkova oře. Ješek byl však hrdina, naložil si půlku svého milovaného koně na hřbet a utíkal s ním do bezpečí. Za tento odvážný čin byl Ješkovi dán symbol poloviny koně do erbu. Město Milán odzbrojené Ješkovou odvahou brzy padlo. Na návrh Mikoláše Alše byla pověst o znaku města vyobrazena na západním průčelí Zelené brány na Pernštýnském náměstí v Pardubicích.

<http://www.pardubice.cz/historie-pardubic>, 2011 [cit. 28. 3. 2014]

Nejcennější částí města je historické jádro města. Pernštýnské náměstí s mariánským sloupem z roku 1695 zdobený sochami J. Teplého, barokní a pozdně gotické měšťanské domy a krásný renesanční zámek, tím vším se může centrum pochlubit. Mezi měšťanskými domy vyniká především dům U Jonáše (čp. 50), jehož interiér zdobí pardubický umělec Jakub Teplý v 2. polovině 18. století. Nejdominantnější stavbou města a zároveň symbolem je Zelená brána, 60m vysoká věž pobitá měděnou střechou, díky které dostala název Zelená. Jejím autorem je stavitel Pavel. [Podhorský, 2004, s. 15]

2.3.1. Poloha a vymezení Pardubického kraje

Pardubický kraj leží ve východních Čechách a jeho rozloha je zhruba 4500 kilometrů čtverečních. Do Pardubického kraje spadají okresy Chrudim, Pardubice, Svitavy a Ústí n. Orlicí. Skoro čtvrtina obyvatel však žije v metropoli kraje, v Pardubicích. Pardubický kraj sousedí s krajem Královehradeckým na severu, se Středočeským na západě, s Vysočinou na jihu, s Jihomoravským a Olomouckým krajem na východě a na severovýchodě sousedí s polskou státní hranicí. Východní částí kraje prochází zemská hranice mezi Čechami a Moravou, která se historicky utvářela a rozdělila tak kulturní zvyky a vazby. [Bartoš, 2004, str. 6]

2.3.2. Historie a vznik města Pardubice

Krajské město Pardubice leží na soutoku Labe a Chrudimky a jeho stáří sahá podle archeologických objevů až do 12. století. První písemná zmínka z roku 1295 se týká kostela sv. Bartoloměje, který dodnes stojí. Na začátku 14. století získal otec později proslulého Arnošta z Pardubic, Arnošt z Hostýně, právo povýšit Pardubice na město. Město poté převzalo erb své vrchnosti, přední bílou půlku koně na červeném štítu. Prvním vlastníkem byl Půta z Dubé, syn Hynka z Dubé, který byl velmi vlivným velmožem na dvoře krále Václava II. a Václava III. Páni z Dubé, kteří patřili do rodinné větve vlivného rodu Ronovců, měli v erbu dvě černé zkřížené dýky na zlatém štítu. Kolem roku 1325 vyměnili synové Půty z Dubé Pardubice za hrad Vízmburk v severovýchodních Čechách. Vyměnili jej s rytířem Arnoštem z Hostýně, jehož šlechtická rodina poté významně ovlivnila další vývoj města Pardubice. Nejvýznamnější osobností z tohoto rodu byl Arnošt z Pardubic, který si s ostatními muži z rodu nechal říkat „páni z Pardubic“. Později se Arnošt z Pardubic stal prvním pražským arcibiskupem a rádcem císaře Karla IV. Dalšími významnými majiteli města byli od roku 1490 páni z Pernštejna. Velmi významnou osobností byl Vilém z Pernštejna, který se zasloužil o vybudování velkého množství rybníků a vodních kanálů, díky nimž se tento kraj stal jednou z největších rybníkářských oblastí v zemi. [Šebek, 2000, s. 15]

Roku 1506 byly Pardubice povýšeny na město. Následujícího roku ho však postihl katastrofální požár. Vilém z Pernštejna přestavěl město po požáru roku 1506 v pozdně gotickém stylu a usiloval o vybudování honosného sídla pro svůj rod. Po dalším požáru v roce 1538 Jan z Pernštejna, syn Viléma, nechal přestavět většinu městských staveb do renesančního stylu. V krátké době tak nejen město, ale i zámek a měšťanské domy změnily zcela svou podobu. Roku 1560, v době největšího rozkvětu, prodali Pernštejnové pardubické panství králi Ferdinandovi I., který později Pardubice povýšil na královské město. [Podhorský, 2004, s. 10]

Pardubice jsou proslulé díky tradici výroby pardubického perníku, která se prosadila počátkem 20. století. Město je považováno za centrum kultury a sportu, zvláště cyklistiky a motorismu. Může se také chlubit ojedinělými sportovními tradicemi. Z pardubických parforsních honů se zachoval dostih steeplechase, kterému se přezdívá „Velká pardubická“, který se běhá od roku 1874 až do současnosti a má renomé nejtěžší steeplechase na kontinentu. Každý rok, od roku 1929, se tu koná ve světě velmi známý plochodrážní závod Zlatá přilba.

2.3.3. Historické zajímavosti Pardubicka

Vynalezení ruchadla

František Veverka a jeho bratranec Václav Veverka vedli od roku 1827 pokusy, které měli vést ke zjednodušení práce v zemědělství. Jejich asi tříleté pokusy s novou konstrukcí pluhu nakonec sklidily ovoce. Místní obyvatelé nazvali nástroj bratranců Veverkových „ruchadlo“. V období nevolnictví znamenal každý neúspěšný pokus další období hladomoru. Zvyšoval se počet obyvatel a nároky na zemědělskou produkci. S tímto faktem se zvyšovala i robotnická povinnost nevolníků, kteří již nezvládali pracovní nasazení, a vypukla povstání. Bratraci Veverkové byli jedni z těch, kteří se snažili usnadnit lidem práci a nakrmit tak hladové krky svých rodin. [Šebek, 1979, s. 3,4]

Historie pardubického perníku

Za vlády Viléma z Pernštejna, v roce 1515, byla zapsána první zmínka o pardubickém perníku a byl založen perníkářský cech. Středověký perník byl mnohem jednodušší, nebyl tak složitě zdobený jako perník dnešní. Na přelomu 19. a 20. století vznikaly první pekárny a menší továrny na výrobu perníku, a tak se některým perníkářům podařilo perníkářské řemeslo rozšířit. Perník vyváželi obchodníci do Evropy, a dokonce i do Mexika a Austrálie. [Podhorský, 2004, s. 19]

První let z Pardubic do Prahy

Jan Kašpar se již od útlého věku snažil o sestrojení vlastního letadla. Na základě svých technických zkušeností přestavěl letadlo Blériot, které zakoupil ve Francii a vylepšil ho. Přidal silnější motor a zvýšil rozpětí křídel. 13. května 1911 přeletěl vzdálenost 120 km z Pardubic až do Prahy. Startoval v 6:13 z vojenského cvičiště u Pardubic a již v 7:45 přistál v Praze Chuchli. Tento let ho zařadil do světové letecké elity. Jeho letadlo Blériot XI je nyní umístěno ve sbírce Národního technického muzea v Praze. [Podhorský, 2004, s. 20]

2.4. Kunětická hora

I když není nejvyšším bodem Pardubického kraje a měří pouze 297 m n.m., je Kunětická hora jedním z nejnavštěvovanějších turistických cílů. Na vrcholu hory stojí zřícenina středověkého hradu, v podzemí je zase spleť bludiště hradních chodeb. [Stručný průvodce Kunětickým hradem, 2003]

2.4.1. Historie a vznik Kunětické hory

Hora vznikla vulkanickou činností v období třetihor, ale Kunětická hora nikdy nebyla sopkou. Geologicky se liší od svého okolí, nížiny, která je tvořena náplavy. Dříve měla hora tvar homole a celý její povrch byl pokryt lesem. Postupem času se ale její tvar vlivem lámání kamene změnil. Největším zásahem pro vzhled hory bylo otevření rozsáhlého lomu v roce 1882, při kterém se odtěžila velká část znělcového tělesa. Kunětická hora tak získala svůj nynější romantický vzhled. Hora byla osídlena již v pravěku. Dokládají to nálezy mlýnků, měděných motýček a jiných předmětů.

2.4.2. Hrad Kunětická hora

O historii hradu se zmiňuje především Dr. Jan Sklenář ve své knize Přírodní zajímavosti Pardubicka – Kunětická hora. Ten popisuje historii hradu v 14. a 15. století. „Až do roku 1420 lze považovat horu za pustou, je možné, že na vrcholu stávala nějaká chýše uhlíře, či člověka starajícího se o okolní lesy a pole. Vůdce Orebitů Diviš Bořek z Miletínka zde vybudoval hrad využívaje strategickou důležitost hory. Jak vypadal tento hrad, přesně nevíme, jisté však je, že byl vytvořen robotným lidem a že ke stavbě bylo částečně použito i kamene z hory.“ [Sklenář, 1986, s. 3]

V roce 1491 odkoupil hrad Vilém z Pernštejna a přestavěl ho do pozdně gotického slohu. Povolil zde také těžbu a lámání kamene, čímž zdevastoval jižní, východní i západní straně. Během třicetileté války byl hrad drancován, vypálen a zničen. Poté už hrad jen víc a víc pustl, dokonce i studna hluboká kdysi 100 m je dnes až do poloviny zasypaná. Záchrana hradu začala až na konci 19. století, kdy ji chtěl opravit Muzejní spolek v Pardubicích. Podařilo se mu to až začátkem 20. století, kdy bylo lámání kamene zastaveno a hrad opraven. [Šebek, 1985, s. 35,36]

Místní jí přezdívali zkráceně „Kuňka“ a nepřehlédnutelná vyvýšenina je oblíbeným turistickým cílem nejen pro svůj hrad, ale i pro nádherný výhled na východní Čechy a za dobrého počasí i na vrcholky Krkonoš. Hrad založil v roce 1421 Diviš Bořek z Miletínka a po něm se zde usídlil král Jiří z Poděbrad a dále i jeho synové. Dalším majitelem byl velmož Vilém z Pernštejna, který zde nechal otevřít lom, ve kterém se těžil kámen. Během druhé světové války a po ní hrad chátral. Jihozápadní část hradní zdi se působením zanedbané péče a lámáním kamene zborčila a hrad postihl i požár. [Stručný průvodce Kunětickým hradem, 1993, s. 2]

2.4.3. Báj e a pověsti o Kunětické hoře

Studně na Kunětické hoře

Obě pověsti pocházejí z knihy Báj e a pověsti od spisovatele Lubomíra Macháčka.

„O této studni se vypráví, že dostává vodu z blízkého Labe a že je spojena mocným podzemním pramenem s pravým břehem labským. Toho nejlepší důkaz byl prý podán, když v dávné době čeládka hradská, která tam kolem obývala, vhodila do ní kachnu s červeným páskem na krku. Kachna nějakou dobu prý kroužila po hladině té hluboké studny. Pak najednou zmizela očím divákův a po nějaké chvíli se objevila na Labi, prohánějíc se podél břehu. Dnes ovšem, kdybychom do té studně vhodili kachnu nebo husu, do jista by zůstala na dně, neboť místo čerstvé vody leží na něm skoro hromada tvrdého kamení.“ [Macháček, 1997, s. 7]

O podzemní chodbě na Kunětickou horu

„Když prý byl budován po veliké vodě nový most přes Labe, tu po několik dní zatloukali tesaři jednu pilotu do labského řečiště. S počátku prý se zarývala hloub a hloub po každém nárazu. Ale pojednou zůstala státi a ani o vlas se nesnížila přes četné rány. Ale když pak nejtěžším beranem neustále po delší dobu bylo na ni bušeno, tu prý se pojednou s velkým duněním propadla téměř až po hlavu do vln labských. A voda kolem ní vířila a valila se jako do nějaké skalní tůně. Tenkrát prý byla chodba zámecká ke Kuněticům proražena a zatopena. Od té chvíle upadala víc a více v zapomenutí a nikdo se nepokusil více ji zkoumati a ohledati. [Macháček, 1997, s. 7]

3. Přírodně – lokalizační předpoklady

3.1. Povrch pardubického kraje

V Pardubickém kraji nalezneme největší rozdíly v nadmořské výšce. Zatímco v Polabské nížině v severozápadní části kraje je nejvyšším místem Kunětická hora s 297 m n. m., na východě se táhne masiv Králického Sněžníku dosahující výšky 1423 m n. m.

Hranice kraje vymezují čtyři velká pohoří. Na severovýchodě Orlické hory, na východě Králický Sněžník a podhůří Jeseníků, na jihu Žďárské vrchy a na jihozápadě Železné hory. Nejnižším bodem v Pardubickém kraji je hladina řeky Labe v obci Kojice ve výšce 202 m n. m., naopak nejvyšším místem na severovýchodě je již zmiňovaný Králický Sněžník, jedno z nejvyšších míst v České republice. [Bartoš, 2004, s. 6]

3.2. Fauna a flóra

V minulosti, než začal přírodní plochy přetvářet člověk, bylo Pardubicko pokryto lesem. Zatímco severozápadní část kraje je v oblasti fauny a flóry chudší, jelikož je využívána především průmyslem, v horských oblastech nalezneme nepřeborné množství druhů květeny i živočichů. Proto byly oblasti Žďárských vrchů, Železných hor, Orlických hor a Králického Sněžníku zřízeny jako chráněné oblasti. Jedná se o turisticky nejnavštěvovanější lokality, o místa s neporušenou přírodou, a proto je jejich ochrana před nepříznivými vlivy turistů velmi důležitá. [Podhorský, 2004, s. 17]

Nejvýznamnější soubor květeny představují převážně vodní rostliny, vyskytující se na rybnících, slepých a mrtvých ramenech vodních toků, především Labe. Na Pardubicku nalezneme přibližně 1500 druhů vyšších rostlin, pokud nepočítáme bezcenné rostliny jako houby, lišejníky či řasy. [Šebek, 2002, s. 20]

V horských oblastech stále nalezneme v lesích jelena, srnu, ondatru, lišku, kunu či jezevce. Ze vzácných ptáků tu žijí třeba jestřáb, krahujec, poštolka, čáp černý, výr velký či lyska černá. Ze zástupců obojživelníků můžeme vidět zmiji obecnou, užovku obojkovou, mloka skvrnitého a čolka horského. [Podhorský, 2004, s. 18]

3.2.1. Vodstvo

Pardubicko bylo v minulosti velmi významnou rybníkářskou oblastí. Největším tokem je řeka Labe, do které vtéká v centru města Pardubice řeka Chrudimka. Dalším významnými toky jsou řeka Doubrava, Svitava, Loučná, Desná, Cidlina, na východě Tichá a Divoká Orlice, Třebůvka a Moravská Sázava. Z umělých toků je známý Opatovický kanál, který spolu s mrtvými a slepými rameny řeky Labe a několika rybníky vytváří cennou oblast, ve které se vyskytuje mnoho druhů chráněných vodních ptáku a rostlin. Na Chrudimsku se nachází největší vodní nádrž Seč, která je vyhledávaným letním turistickým cílem. Další významné nádrže jsou nádrž Křižanovice, Pastviny, Hamry a Pařížov.

3.2.2. Botanická charakteristika Kunětické hory

Kunětická hora je z hlediska botanického nejbohatší a nejcennější lokalitou na Pardubicku. Bohatost místní květeny zaručil historický vývoj a zásahy člověka do místního prostředí. Byl zde objeven zcela nový druh květeny, vzácná záraza Bartlingova, která parazituje na žebřici pyrenejské. Před pár lety objevila Kateřina Matějčková vstavač osmahlý, který byl považován za vyhynulý.

Místní květena je směs květeny přirozené a květeny nepůvodní, která jsem byla zavlečena při provádění zemních prací a při opravě hradu a okolí. Geologický podklad hory je velmi pestrý a bohatý, což souvisí i s bohatstvím místní květeny. V minulosti se zde nacházelo spoustu vzácných druhů jako třeba jetel alpský, střevíčník pantoflíček apod., nyní se už však v okolí nevyskytují.[Podhorský, 2004, s. 10,12,13]

4. Kulturně – historické předpoklady

4.1. Památky UNESCO

Jediná památka v Pardubickém kraji, která je evidovaná na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, je zámecký komplex v Litomyšli.

Renesanční zámek a zahrady patří k nejzajímavějším místům u nás. Zámek disponuje třinácti místnostmi, ve kterých je umístěna veřejně přístupná expozice českého křišťálu a míšeňského porcelánu. Zajímavostí je obrovský lustr, který je také součástí zámecké sbírky, vyrobený pro film Amadeus českého režiséra Miloše Formana.

V Litomyšli se narodilo mnoho významných osobností. Nejproslulejší je hudební skladatel Bedřich Smetana, na jehož počest se zde každoročně koná hudební festival Smetanova Litomyšl. Další významnou osobností je například spisovatel a dramatik Alois Jirásek, nebo spisovatelka a národní buditelka Magdalena Dobromila Rettigová. [Bartoš, 2004, s. 18, 19]

4.2. Kulturní zajímavosti Pardubického kraje

4.2.1. Lázně Bohdaneč

Lázně Bohdaneč jsou proslulé hlavně díky své dlouholeté lázeňské tradici, krásnému přírodnímu okolí a široké nabídce kulturních a společenských akcí. Lázně jsou členem Svazu léčebných lázní České republiky. Lečí se zde revmatologická onemocnění, artróza a celkový pohybový aparát. Lidé jezdí do Lázní Bohdaneč také při dlouhodobých obtížích před operacemi a po operacích. Je to také místo relaxace, odpočinku, dovolené na víkend a zajištění prevence. Nacházejí se zde velká ložiska slatiny, protože Pardubicko bylo odjakživa významnou rybníkářskou oblastí. Lázeňští hosté mají také možnost ochutnat ryzí alkalickou kyselku, přírodní minerální vodu bohatou na důležité minerály, která zde teče pod jménem „Panenka.“ Celý lázeňský komplex obdivují turisté hlavně pro svou nádhernou zahradní architekturu se skoro stoletými listnatými stromy a moderním náměstím. V lázeňském parku stojí za zmínku nádherný Gočárov pavilon.

<http://www.llb.cz/o-nas/soucasnost-lazni.htm>, [cit. 16. 3. 2014]

4.2.2. Ležáky

Za druhé světové války se stalo spoustu nespravedlností a násilí na nevinných lidech. Jeden z těchto případů je i obec Ležáky, která leží poblíž vesnice Miřetice asi 28 km od Pardubic. Byla vyhlazena a vypálena bez jakéhokoliv varování, násilně a krutě. Z celé vesnice přežily pouze dvě malé děti, holčičky, které si naštěstí tuto událost nepamatují. V roce 1950 navrhl architekt Žák pietní jednoduché náhrobky, které dodnes připomínají tuto smutnou událost. Na památku byl obnoven i nedaleký rybník Ležák. Jako vrchol všech pietních úprav byl v Ležákách postaven pětiboký jehlan, na kterém je napsáno:

„Zde stávala osada Ležáky, vyhlazena 24. 6. 1942 německými fašisty.

Braňte mír ve jménu života.“

<http://www.lezaky.ic.cz> [cit. 16. 3. 2014]

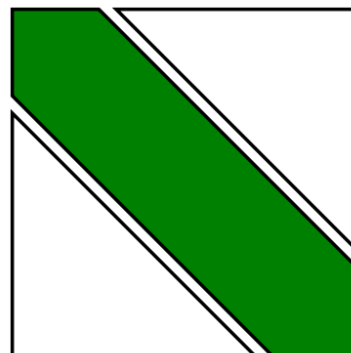
4.2.3. Kladruby nad Labem

Asi 12 km od Pardubic, na pravém břehu Labe, leží obec Kladruby nad Labem, která je proslulá díky chovu starokladrubských koní. V roce 1500 vesnici koupil Vilém z Pernštejna, který postavil oboru pro zvěř a hřebčín, který patří k jednomu z nejstarších na světě. Nacházelo se zde meandrující koryto řeky Labe se spoustou krásných zelených pastvin. Historie Starokladrubského plemene sahá až do 16. století a cílem bylo vyšlechtit silného kočárového koně k ceremoniálním a reprezentativním účelům. Kladrubský hřebčín, dotovaný z pardubického panství, vzkvétal a zásoboval klabonosými kladrubskými koni celý císařský dvůr. Jsou zde chováni i běloušové a vraníci, kteří patří k nejsilnějším tažným koním.

[Podhorský, 2004, s. 24-25]

5. Naučné stezky

Naučná stezka je označení určité trasy v oblasti, která spojuje zajímavá místa přírodní nebo kulturní. Na místech, která jsou pro turisty zajímavá, jsou obvykle umístěny venkovní turistické informační tabule nebo interaktivní panely, které se zaměřují na přírodní bohatství, zámky, hrady a chráněné druhy živočichů a rostlin. Asi nejdůležitějším ukazatelem dobré naučné stezky je dobré značení.

Značení stezky musí být přehledné a turisté by neměli

ani na chvíli bloudit. Ve 40. letech 20. století vznikla historicky první naučná stezka, kterou vytvořil rodák

Obrázek 2 – Symbol značení naučných stezek
<http://www.kct.cz/cms/turisticke-znacen>

z Krásnolipska Rudolf Kögler. Od té doby se nechala inspirovat spousta nadšenců do turistiky a v současné době máme v České republice zhruba 400 naučných stezek. Většina z nich však není pro běžného turistu srozumitelná. Informační tabule vytvářejí odborníci, kteří používají odborné termíny a definice. Tvůrci stezek by si měli uvědomit, že vytvářejí tabule pro širokou veřejnost a ne každý má takové vzdělání, aby těmito informacím porozuměl. Turisté jezdí na výlety a chodí do přírody z důvodu relaxace, strávení volného času s rodinou a přáteli, proto by i tyto poutače měly působit příjemně a vtáhnout svého diváka a čtenáře do tajů kraje, ve kterém se nachází.
<http://www.casopis.ochranaprirody.cz> [cit. 16. 3. 2014]

5.1. Naučné stezky na Pardubicku

Za poslední dva roky vznikly v centru Pardubic dvě nové naučné stezky. Dohromady se na Pardubicku nachází osm naučných stezek, které přibližují turistům jak historii, tak i přírodní a kulturní zajímavosti.

5.1.1. Pardubicemi po stopách Silver A

Jedna z novějších naučných stezek poutající především milovníky historie a válečných faktů. Naučná stezka připomíná důležitá místa druhé světové války a popisuje činnost odbojové skupiny Silver A.

5.1.2. Stezka Viléma z Pernštejna

Naučná stezka propojuje především kulturně – historické památky, například dům U Jonáše, Tyršovy sady a kostel sv. Bartoloměje. Stezka je bezbariérová a je napsána i Braillovým písmem.

5.1.3. Gočárův okruh

Stezka je dlouhá zhruba 5 km a je určena pro méně náročné turisty. Pěší turisté projdou městem i volnou krajinou až do Lázní Bohdaneč. Stezka je inspirována stavbami významného architekta Josefa Gočára.

5.1.4. Naučná stezka a národní přírodní rezervace Bohdanečský rybník

Nenáročná naučná stezka, která poukazuje na historickou významnost této rybníkářské oblasti. Stezka vede podél hráze Bohdanečského rybníka, kde se turisti seznámí na 7 informačních tabulích s místní faunou a flórou a také rybářstvím. K dispozici je i dalekohled, kterým je možno pozorovat vodní ptáky a jejich hnízdění.

5.1.5. Naučná stezka Pernštejnskými rybníky

Naučná stezka měří necelých šest km a znovu přibližuje turistům rybníkářství a jeho významnost. Stezka začíná v obci Neratov.

5.1.6. Naučná stezka Raškovickými lesy

Cesta začíná v obci Horní Raškovice a cílem naučné stezky Raškovickými lesy je rozhledna Barborka. Cestou se turisté mohou zastavit u šesti tématických informačních tabulí. Okruh má něco málo přes dva kilometry a končí v obci Svinčany.

5.1.7. Naučná stezka Spojelem

Naučná stezka je zaměřená především na děti. Stezka vede areálem hyporehabilitačního střediska a zahrnuje informační interaktivní panely o koních a domácích zvířatech. <http://www.vychodni-cechy.info/pardubicko/naucne-stezky> [cit. 22. 3. 2014]

5.2. Význam a funkce naučných stezek

Významem naučných stezek by měla být hlavně ochrana ojedinělého území, které chceme i v budoucnosti zachovat a ochránit před zničením. Hlavní funkcí je funkce informační. Prostřednictvím informačních tabulí by měli turisté dostat jednoduché, ale plnohodnotné informace o přírodě a o způsobech její ochrany. Výchovně – vzdělávací funkce učí děti ekologickému chování a rozvíjí a doplňuje poznatky ze školy. Naučné stezky také propagují prospěšnou práci tvůrců stezek a ochránců přírody a ukazují kladný vztah člověka k přírodě. Informační panely vysvětlují návštěvníkům nejasnosti, které se mohou během cesty objevit a podporují jejich zvědavost. Objevitelská funkce je jednou z nejdůležitějších, protože cedule nabízejí informace a navádějí k zajímavým místům, což turistu navede na správnou cestu a namotivuje. Hlavním úkolem naučných stezek je ukázat chráněné druhy a naučit turisty pohybovat se pouze tam, kde mají, aby neničili okolí. Tabule a panely jsou takovým neživým průvodcem, díky kterým je stezka zpřístupněna pro každého a kdykoliv. [Friedlová, 1991, s. 5 - 6]

5.3. Značení naučných stezek

Nejvýznamnější organizací, která se zabývá značením stezek, je Klub českých turistů. Má více jak stoletou praxi ve značení stezek a pravidelně obnovuje méně výrazné nebo zničené značení, které by už mohlo turisty zmást.

Naučné stezky odborníci obvykle značí bílým čtvercem o rozměrech 10x10 cm, ve kterém uhlopříčně vede zelený pruh z levého horního rohu do pravého dolního rohu.

Zaleží ale na organizaci či člověku, který trasu vytváří. Může si zvolit např. logo své organizace, psaníčko nebo obrázek, který je motivem stezky. Důležité ale je, aby značení bylo dostatečné a turista nebloudil. [Kunt, 2012, s. 12]

5.4. Tvorba naučných stezek

Tomáš Růžička v časopise Ochrana přírody uvádí hlavní pravidla při tvoření turistické stezky.

Prvním pravidlem je viditelný, přehledný nebo vtipný titulek, název panelu nebo informační tabule, který vystihuje, o čem je řeč. Pozadí tabule by mělo být v přírodní barvě, aby příliš nezářilo, bylo dobře čitelné a nevytvářelo nepřírozený prvek v krajině. Pokud je na interpretačním panelu mapa, měly by být na ní znázorněny pouze důležité body. Text by měl být přehledně rozdělený do odstavců, měl by mít výrazné titulky doplněné o hezké a zábavné ilustrace. Minimální výška písmen je doporučena osm mm, maximálně počet slov 200 slov na jeden panel. Důležitým prvkem je také ztvárnění informační tabule nebo panelu. Musí turistu zaujmout natolik, aby byl ochotný k němu přistoupit a přečíst si ho. Toho dosáhneme jedinečnou zábavnou formou textu, výrazným zajímavým nadpisem a originálním zpracováním.

Prvním krokem při tvorbě naučné stezky pro děti by mělo být stanovení cíle, to znamená, proč má stezka vzniknout, koho a jakým způsobem má motivovat. Důležitým požadavkem je, aby stezka měla obsahový fond. Znamená to tedy, že v okolí se musí nacházet více zajímavých objektů, fauna a flóra, která stojí za zhlédnutí, a nejvhodnější jsou pro zastavení na naučných stezkách i vyhlídkové body s panoramaty. Informační panely umístíme na místa, kde člověk hledá odpověď na určité odpovědi a pracuje zde jeho zvědavost. Proto je právě na tomto místě vhodné přinést turistovi odpovědi na otázky, které by mohly vyvstat. Nikdy nesmí stezka poškozovat nebo narušovat přírodní bohatství a měla by být vytvořena z přírodních materiálů.

5.4.1. Zásady tvorby naučných stezek

1. Stezka by měla mít nejlépe okružní charakter.
2. Značení musí být přehledné a jednoduché.
3. Délka trasy přiměřená k cílové skupině, na kterou je zaměřena.
4. Stezka by neměla začínat ani končit v náročném terénu.
5. Informace na panelech musí být pravdivé (ale měli by být srozumitelné pro širokou veřejnost).
6. Na informační tabuli je potřeba uvádět délku trasy a náročnost
7. Není vhodné umisťovat tabule na místa, kde se pohybují vandalové, nebo jsou zde velmi nepříznivé povětrnostní podmínky.
8. Maximální počet slov by neměl přesáhnout 200 slov a text by měl být rozdělen do bloků o 50 slovech.
9. O naučnou stezku je potřeba se starat, propagovat ji a obnovovat značení a opravovat škody.
10. Měl by být uveden název organizace, která panely sponzoruje.
11. Orientace tabulí by měla být v obou směrech, protože turista může jít z obou směrů. [Kunt, 2012, s. 14-15]

Nejlepším způsobem, jak oslovit převážně menší turisty, jsou interaktivní panely. Text na informační tabuli bychom měli přečíst do tří minut, na velké ploše by mělo být málo výrazného textu.

<http://www.naucnoustezkou.cz/jak-nejlepe-znacit-naucnou-stezku>, 2008 [cit. 2014-03-18]

5.4.2. Stanovení cílové skupiny

Nejdůležitějším kritériem před tím, než začneme stezku tvořit je, abychom si ujasnili, pro jakou cílovou skupinu má být určena. Rozlišujeme stezky podle věku: na stezky pro děti předškolního věku, pro děti na prvním stupni, stezky pro rodiče s dětmi, stezky pro dospělé a stezky pro seniory. Specifickou formou mohou být stezky pro turisty se sníženou pohyblivostí nebo pro rodiče s kočárky a vozíčkáře. Podle těchto kritérií poté stanovujeme délku a náročnost trasy, zaměření trasy a náplň naučné stezky. Cílovou skupinou může být také zájmová skupina, např. botanici, umělci, historici, atd.

5.4.3. Rozdělení stezek dle průběhu

1. Lineární se dvěma nástupy

Jedná se o stezku, kde v jednom bodě turista na stezku vchází a druhým bodem vychází. Je vhodné, aby stezka byla přizpůsobena oběma směrům chůze. Pokud se chce návštěvník vrátit do výchozího bodu, musí projít celou trasu znovu v opačném směru

2. Cyklické (okružní) – uzavřené

Cyklické uzavřené stezky mají cíl ve výchozím bodě. Tento typ je vhodný pro návštěvníky, kteří mají ve výchozím bodě zaparkovaný automobil či autobus.

3. Hvězdicové stezky

Hvězdicová stezka spočívá v tom, že turisté odbočují z hlavní trasy na vedlejší za účelem poznání dalších zajímavostí.

5.4.4. Rozdělení stezek podle délky a obsahu

Krátké stezky – zpravidla bývají dlouhé do 5 km a jsou obvykle okružní

Středně dlouhé stezky – dlouhé zhruba 5 – 15 km, s bohatým obsahem, a mohou být okružní nebo s jiným výchozím místem a cílem

Dlouhé stezky – náročné trasy přes 20 km, převážně vlastivědného charakteru, rozdělené na etapy

[Kunt, 2012, s. 14-15]

5.4.5. Členění podle formy výkladu

Naučné stezky s průvodcem – na stezce jsou turisté doprovázeni průvodcem, který je detailně obeznámen s místními zajímavostmi, jak přírodními, tak kulturními a jeho práce je i jeho koníčkem. Je tedy schopný dávat informace i jiné, než jaké má ve výkladu, ale odpovídá i na další zvědavé dotazy. Příkladem stezky s průvodcem jsou třeba krasové jeskyně, kde je průvodce povinen dohlížet na to, aby turisté nepoškodili jeskyni a zajistit jejich bezpečí.

Samoobslužné naučné stezky – jsou nejtypičtějšimi v České republice. Turisté procházejí samostatně trasu a k dispozici jsou jim informační panely a audiovizuální pomůcky. Mohou to být pomůcky ve formě textových tabulí, nebo panel s nahrávkou zpěvu ptáků, nebo nahraný výklad o dané lokalitě. Výhodou je, že si návštěvník sám zvolí průběh výletu, může si organizovat výlet podle sebe, stavit se na pivo, sednout na louku a nemusí se přizpůsobovat danému programu.

Stezka s kombinovaným výkladem – klasické informační pomůcky doprovází například brožura s doplňujícími obrázky, nebo výklad pohádkové postavy u perníkové chaloupky. [Friedlová, 1991, s.17]

6. Praktická část - návrh pohádkové naučné stezky okolím hradu Kunětická hora

Naučná stezka začíná na parkovišti v lese před Perníkovou chaloupkou a muzeem perníku pod Kunětickou horou. Zde si děti mohou prohlédnout nově postavenou roubenku stylizovanou do pohádkové perníkové chaloupky. Asi 50 m od parkoviště je umístěn první turistický interaktivní panel se stručným popisem a hádankou o místní přírodě a zvířatech, které v tomto lese žijí. Postupujeme dál lesem zhruba 900 m do mírného kopce. Druhým zastávkovým místem je podhradí, kde jsou zasypané tajné chodby. Zde je umístěna turistická informační tabule, která podává stručný výklad ve formě pověsti o tajných chodbách a záhadách hradu. Pokračujeme dál asi 50 m na okraj skály pod hradem, kde se nám naskytne nádherný výhled na Orlické hory a Pardubicko. Přímo zde na srázu hory je umístěn třetí informační panel, panorama, které turisté vidí z hory. Jsou zde znázorněny důležité a zajímavé body, které jsou z Kunětické hory vidět. Poté pokračujeme pod hradem až k pověstné studni a okolo dalších tajných chodeb, do kterých již bohužel nejde nahlédnout. Sejdeme z kopce dolů okolo velké ohrady s muflony, majestátnými zubry, jeleny a divokými koňmi a dojdeme až k menší ohradě, kde naše cesta končí poslední zastávkou – lesní ZOO.

Na poslední zastávce děti uvidí zvířata, jak na informační tabuli, tak i živá. Zastávka v lesním ZOO bude to nejlepší zakončení. Dětem se může líbit hlavně to, že zvířata mohou pohladit, nakrmit a zkusit si říct, jak se jmenují jejich mláďata a další členové zvířecí rodinky.

Obrázek 3 - Nalogovaná trasa pomocí GPS [zdroj: vlastní]

6.1. Parametry a charakteristika trasy

Naučná stezka je dlouhá 2,31 km tudíž se řadí mezi krátké stezky. Zhruba polovina cesty je rovinatá, zbytek cesty je do kopce nebo z kopce. Pohybujeme se převážně v listnatém lese a volně přírodě po přírodních a šterkových cestách. Až při sestupu z Kunětické hory využíváme asfaltovou cestu dolů k lesnímu ZOO a k parkovišti. Při výstupu na horu jsme překonali převýšení 72 m při osmi procentním stoupání. Pohybovali jsme se průměrnou rychlostí přes čtyři km/h, přičemž jsem na zastávkových místech hodiny zastavovala, protože u některých míst naše skupinka stála opravdu dlouho. Celá trasa se dala projít za necelých 30 minut, naše skupina ji prošla zhruba za hodinu a čtvrt.

Stezka byla doprovázena kombinovaným výkladem, odpovídala jsem na zvědavé dotazy, pokud informační tabule a panely nestačily. V sezóně doplňuje výklad ještě Ježibaba, pohádková postava, která láká děti do perníkové chaloupky, vypráví příběhy a rozdává sladké dárečky. Na čtyřech stanovištích turisty čekaly jak obyčejné turistické tabule, tak interaktivní panely, které vyžadovaly větší aktivitu a přemýšlení dětí.

Jedná se o cyklickou stezku otevřenou, cílový bod sice nebyl stejný jako výchozí, ale byl vzdálen zhruba 200 m, a tak nebyl problém s dopravou, minibus tedy jen přešel z parkoviště u perníkové chaloupky k parkovišti u hospody Pod Kunětickou horou.

6.2. Turistické zastávky

6.2.1. První turistická zastávka – U perníkové chaloupky

Po vystoupení z autobusu se dostaneme na rozcestí u perníkové chaloupky, kde se v sezóně probouzí ježibaba, ale my jsme ji bohužel v březnu neviděli. Perníková chaloupka slouží jako atrakce pro děti i dospělé, jelikož uvnitř se nachází muzeum perníku. Dříve chalupa sloužila jako lovecký zámek a nyní je z ní muzeum pro milovníky pohádek a sladkostí. Po celý rok jsou zde na prodej perníkové a medové dobroty. Na úzké lesní cestičce stojí dubový kmen, do kterého je vytesán starý muž s holí, ochránce lesa. Starý kmen je takovým počátečním průvodcem dětí na naučné stezce. Pár metrů od kmene se nachází naše první turistická informační tabule a také první zastávka. Tabule je vyrobena ze dřeva a měří 1,5 m na šířku a 1,20 m na výšku. První pohádka vypráví o Jeníčkovi a Mařence, které tatínek nechal v lese, když jeli z Pardubic na dřevo do kunětického lesa. Informační tabule popisuje verši pohádkový příběh a posílá děti po červené hledat tajný poklad ukrytý v chodbách hradu. Asi po 100 metrech vyjdeme z lesa na cestičku, která vede spodní cestou pod hradem na Kunětické hoře. Odpojujeme se z červené a jdeme vlastní cestou k tajným chodbám

Milé děti, vítejte v lese u Perníkové chaloupky!

V listnatém lese pod horou,
kde žije stará ježibaba,
vysadil otec děti své,
Jeníčka s Mařenkou.

Báli se, volali a hledali ho,
to jim však tatínka nevrátilo.
Zůstaly ve strašidelném lese samy,
a neznámé bobule si k jídlu nasbíraly.

Jeníček, malý čilý kluk,
Vylezl na starý vysoký buk,
Aby se rozhlédl po okolí.

Děti utíkejte k
hradu! Zlá ježibaba
posadí Vás na
lopatu!!

Promluvil na ně
starý kmen:
„Děti, takhle
pozdě se chodí v
noci ven“?
Děti plakaly a
nešťastné byly,
tak ukryl je mezi
svými vousy.

Obrázek 4 - 1. turistická zastávka [zdroj: vlastní]

6.2.2. Druhá turistická zastávka – Tajné chodby plné zlata

Zastavujeme na lesní cestičce, která vede souběžně s červeně značenou turistickou cestou. Na druhé zastávce nás vítá interaktivní turistická tabule o drahých kovech, které bychom mohli v tajných chodbách podle legendy najít. Jedná se o plochou dřevěnou tabuli o rozměrech 100 cm x 80 cm. Na ní jsou umístěny tři dřevěné klapky, pod kterými je správný název drahého kamení, které musí turisté uhádnout. Ve skále na úpatí hory vidíme dvě chodby, zasypané kameny a zazděné. Pověst však říká, že podzemní bludiště se jednou do roka otevírá a člověk může vstoupit, aby chodby obdivoval. Nachází se zde prý bohatě zdobené sály zlatem a stříbrem, zdi, které svítí diamanty a jiným drahým kamením. Najdeme-li místo vstupu a ponoříme-li se do obdivování, musíme dát pozor, protože pevná skála se po několika hodinách zavře, ale rozestoupí se znovu až za jeden rok. Celou dobu pak budou nás strašit duchové opatovických mnichů, kteří v útrobách vinných sudů záludně přišli o svůj poklad.

Vítejte malí objevovatelé!

V tajných
chodbách před
vašimi zraky je
ukryto drahé
kamení, poznáte,
které to je?

Zasypané vchody do hradu se každý rok
otevřou pro odvážného turistu. Ale dávej
pozor! Skála se brzy zavře a uvězní na celý
rok všechny chamtivce!!!

Zlato

Diamant

Stříbro

6.2.3. Třetí turistická zastávka – Výhled z Kunětické hory

Když překonáme převýšení asi 50 metrů, ocitáme se na okraji hory v blízkosti hradu. Kolem hradu krouží ptáci a pohltí nás tajuplná atmosféra podhradí a nádherné panorama Pardubicka. Na kamenném převisu hory je umístěn třetí turistický panel – interaktivní kamenný panel. Panel je široký 100 cm a vysoký 50 cm. Není to klasická turistická informační pomůcka. Panel je vyrobený ze žulového kamene a zkosený tak, aby se děti mohly koukat jako do sešitu a porovnávat realitu s kamennou rytinou. Zakreslena je zde cykloturistická stezka z Pardubic do Rábů, obce, která leží v těsné blízkosti pod Kunětickou horou. Tato stezka je dlouhá zhruba osm kilometrů a vede z centra města až téměř na Kunětickou horu. Děti tuto stezku znají, chodí tudy na procházky a některé jezdí na bruslích. Další atraktivní věcí je vojenské letiště Jana Kašpara, na kterém byl konán první let z Pardubic do Prahy. Dále vidí Pardubice, Železné hory, jejichž vrcholky jsou jako jediné vidět z tohoto výhledu, a dětský domov v Rábech, kde žijí jejich kamarádi.

Dalším zážitkem pro malé turisty je hejno ptáků, kroužící kolem hradní věže, a hradní záchod, který je umístěn na boku věže a je z našeho vidět. Skupinu zaujalo především to, jak se dříve používal.

Milé děti, na této kamenné desce můžete vidět zajímavosti ve svém okolí, které vidíte i nyní z Kunětické hory. Přečtěte si zakreslené body a najděte je. ☺

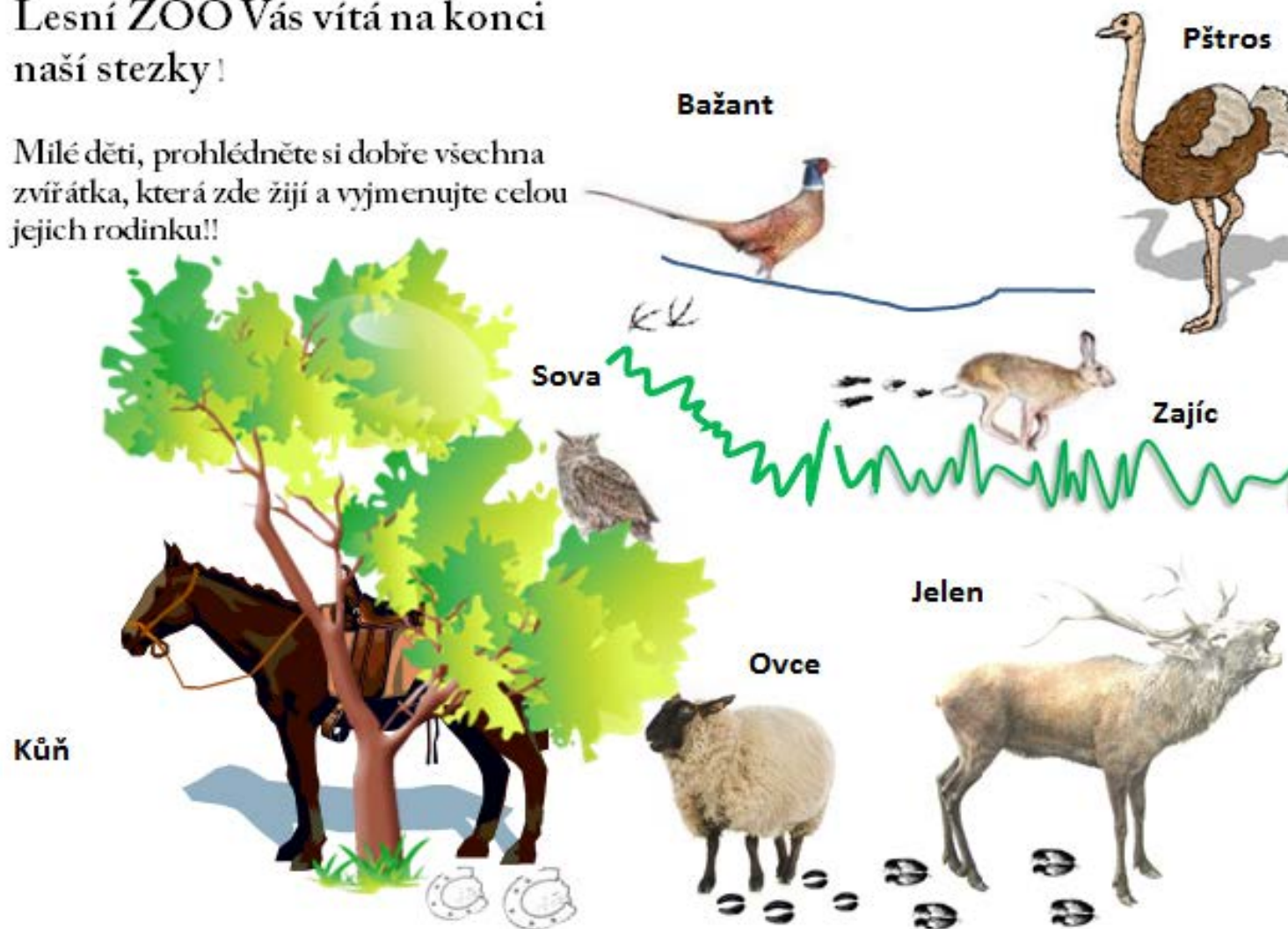
Obrázek 6 – Kamenný panel č.3 s rytinou panoramatu [zdroj: vlastní]

6.2.4. Čtvrtá turistická zastávka – Lesní ZOO

Hned jak sejdem dolů z kopce, ocitneme se u velké obory s divokými zvířaty. V první větší oboře jsou chováni jeleni, zubři, mufloni a daňci. Na informační tabuli číslo čtyři jsou zobrazena zvířata, která jsou typická pro tuto krajinu. V menší oboře kousek odsud můžou malí turisté vidět pštrosa emu, kozy, ovce a jejich mláďata. Nechybí ani zástupci ptactva např. papoušci a koroptve. Když budeme tiše a přineseme i něco dobrého k jídlu, spatříme divočáka, nebo dokonce můžeme pohladit a nakrmit oslíka a koně. Na posledním stanovišti naučné stezky stojí poslední turistická tabule. Jsou zde zobrazena zvířata, která žijí jak v lese, tak i v místních oborách. Listnatým stromem je zobrazen druh lesa, tedy listnatý, který roste kolem Kunětické hory. Na tomto stanovišti budeme s dětmi poznávat stopy divokých zvířat a zopakujeme si jména mláďat zde žijících zvířat. Nejdominantnějším zvířetem na ceduli je kůň, kterého si děti mohou pohladit, nebo se na blízkém ranči na něm svézt. Z lesních, volně žijících zvířat, máme zobrazeného zajíce polního, bažanta obecného a výra ušatého, kteří se zde hojně vyskytují. Další zvířata jako Emu hnědý, typ australského pštrosa, jelen sika a ovce kamerunská, jsou chována v místních oborách.

Lesní ZOO Vás vítá na konci
naší stezky!

Milé děti, prohlédněte si dobře všechna
zvířátka, která zde žijí a vyjmenujte celou
jejich rodinku!!

Obrázek 7 - Lesní ZOO [zdroj: vlastní]

6.3. Organizace výletu po naučné stezce

Po domluvě s vychovatelem Vladimírem Šmahelem, který pracuje v dětském domově Svítání v Pardubicích, jsme naplánovali na pátek 7. března 2014 kolem 13. hodiny krátký výlet minibusem pod Kunětickou horu. Kunětická hora je vzdálená zhruba osm kilometrů od Pardubic. Projeli jsme vesnicemi Brozany, Ráby a po 200 metrech Rábským lesem jsme zahnuli doprava k perníkové chaloupce. Minibus nám byl zapůjčen i s řidičem, který je jedním z vychovatelů v domově. Náklady na dopravu byly hrazeny z mých zdrojů. Na konci naučné stezky jsem pro děti připravila pardubický perník jako odměnu za jejich pozornost. Vychovatelé vynechali jednu z hodin nácviku čtení s tím, že si děti potrénují své školní dovednosti na výletě, a vše organizačně zařídili. Počasí nám celkem přálo, nepršelo, bylo jasno a teplota byla kolem 10 °C. Okolní příroda byla ještě v zimní náladě, ale svítilo nám sluníčko. Bohužel výhled z Kunětické hory byl spíše zahalen mlhou.

Celkové náklady na výlet byly tedy zhruba 500 Kč (200 Kč – nafta, 65 Kč – perníčky, 250 Kč – papírnické potřeby k výrobě papírových turistických cedulí. Vychovatelé nepožadovali finanční odměnu, bylo nutné uhradit pouze naftu a potřeby, z kterých byly vyrobeny informační turistické tabule.

Na konci naučné stezky čekal minibus, který nás odvezl zpět do Svítání v Pardubicích.

6.4. Cílová skupina – děti s lehkou mentální retardací

Předtím, než naučná stezka vůbec vznikla, bylo potřeba poznat svou cílovou skupinu, děti s mentálním postižením. Měla jsem možnost navštívit děti v dětském domově Svítání v Pardubicích. Zúčastnila jsem se hodiny kreativity, při které jsme vítali jaro, vyráběli květináče na hrnčířském kruhu, malovaly kuřátka a zajíce na Velikonoce. Samozřejmě jsem sbírala poznatky o jejich postižení. Alespoň polovina žáků byla v mém věku, ale přišlo mi, že si hraju s dětmi z 3. nebo 4. třídy. Neučí se příliš dobře, ale ruční práci zvládají velice dobře. Byly velice přátelští a vzali mě mezi sebe. Udržují velmi dobře sociální vztahy mezi sebou a někteří zvládají žít úplně bez podpory. Jeden z nich dokonce do školy pouze dochází, samostatně chodí do práce a žije se svou přítelkyní v bytě.

Každý člověk je jiná osobnost, každého tedy jeho „opoždění“ ovlivní jinak. Hranice IQ ukazuje, jak dobře bude žák zvládat učivo, ale neukazuje, jak bude zvládat běžný život. Zvládání obyčejného všedního života je pro tyto osoby úplně nejdůležitější. Zabývala jsem se také otázkou, jak toto postižení vzniká. Může být na vině genetický vývoj, kdy jedinec prostě zdědí již zmutované buňky svých předků. Nebo se oplozené vajíčko poškodí vlivem prostředí, ve kterém se nachází. Může to zapříčinit špatná výživa, komplikovaný porod, nemoc nebo nepříznivé vlivy výchovy.

6.5. Zpětná vazba

Pozitivní zpětnou vazbou byl pro mě především dětským úsměv a radost, kvůli kterému byl celý projekt vytvořen. Nejúspěšnějším bodem výletu tedy byla pro děti poslední zastávka, lesní zoo. Návštěvníci ocenili jak přímý kontakt se zvířaty, tak hádání stop zvířátek a jejich členů rodiny. Slabší stránkou byla kamenná deska s panoramatem Pardubicka, protože nám příliš nepřálo počasí. Děti neviděly Železné hory a byla mlha, takže nebyl příliš dobrý výhled. Do budoucna jsem obdržela doporučení ohledně délky výkladu a způsobu vyprávění. Vychovatelé mi také doporučili děti ještě více zapojit, ale ocenili hádanky a malý dáreček ve formě sladkého na konec. Celkový dojem ze stezky byl ale pozitivní, jelikož většina naučných stezek v Pardubickém kraji není tvořena pro tuto sociální skupinu. Bylo to tedy pro všechny něco nového, protože většina turistických tabulí bývá napsána odborným jazykem s výrazy, které jsou pro laiky naprosto neznámé. Proto celý výlet působil na děti srozumitelně, vyprávění a hádanky je zabavily a motivovaly k tvoření a přemýšlení. Děti vypadaly šťastně a během výletu naše skupina neměla žádné komplikace.

Závěr

Záměr tohoto projektu byl velmi jednoduchý a cíl práce byl splněn. Potěšit a pobavit děti a dospělé, kteří nemají v životě tolik štěstí a je pro ně v cestovním ruchu jen velmi malé místo. Nad realizací opravdové stezky jsem přemýšlela, ale při pracovním vytížení jsem byla velmi ráda, že jsme alespoň zrealizovali samotný výlet.

Tato práce by mohla být inspirací pro někoho, kdo se chce tvorbě naučných stezek více věnovat a realizovat je. Práce bude nabídnuta do pardubického informačního centra a do městské knihovny v Pardubicích, kde může sloužit ke studijním účelům nebo jako nápověda pro další tvůrce. Škola Svítání by projekt mohla využít následující rok pro další nové žáky.

Hezký zážitek z výletu je důkazem toho, že je potřeba vytvářet více naučných stezek pro sociálně slabé, pro běžného člověka, který se chce na výletě zasmát a ne číst odborné články. Ukazuje, že je třeba tvořit více stezek pro osoby se sníženou pohyblivostí, nebo s jiným postižením, pro které jsou výlety po Čechách jedinou možností a jsou nynější situací tak trochu izolování od cestování. I pro mě to byl velmi hezký zážitek, i když jsem byla zpočátku nervózní z reakcí dětí, ale vše dopadlo dobře a celý den jsme si užili.

Použitá literatura a zdroje informací

Tištěné zdroje informací

- (1) BARTOŠ, Štěpán a František ŠEBEK. *Pardubický kraj*. Pardubice: Helios, 2004, 199 s. ISBN 80-852-1116-5.
- (2) *Botanická charakteristika Kunětické hory*. Pardubice: Ráby, 1994
- (3) FRIEDLOVÁ, Ludmila, Zdeněk SOUČEK a Pavel KOCOUREK. *Budování a využití naučných stezek*. Praha: Propagační tvorba, 1991, 64 s. Praktická ochrana přírody. ISBN 80-853-8623-2.
- (4) KUNT, Miroslav a Miroslav EZECHEL. *Tvorba školních naučných stezek a jejich využití k EVVO a k udržitelnému rozvoji: Další vzdělávání pedagogických pracovníků škol a školských zařízení v oblasti EVVO a udržitelného rozvoje - CZ.1.07/1.3.48/01.0003*. 1. vyd. Mělník: Česká zahradnická akademie Mělník ve spolupráci s Aredit, 2012, 29 s. ISBN 978-
- (5) MACHÁČEK, Lubomír. *Báje a pověsti z Pardubicka*. Pardubice: Pardubické noviny Roč. roč. 6, č. 291 (19971107), s. 7, 1997
- (6) MÜLLER, Oldřich, *Lehká mentální retardace v pedagogickopsychologickém kontextu* / Oldřich Müller Olomouc : Univerzita Palackého, 2001. ISBN: 80-244-0207-6
- (7) *Stručný průvodce Kunětickým hradem*. Pardubice, 1993.
- (8) PODHORSKÝ, Marek. *Pardubický kraj*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Freytag, 2004, 196 s., [3] s. obr. příl. Průvodce na cesty Freytag. ISBN 80-731-6077-3.
- (9) SKLENÁŘ, Jan. *Přírodní zajímavosti Pardubicka - Kunětická hora*. Pardubice, 1986.
- (10) ŠEBEK, František. *Průvodce památníkem v Rybitví*. Rybitví: Východočeské tiskárny, 1979.
- (11) ŠEBEK, František. *Přehled dějin Pardubic*. Pardubice, 2000.
- (12) ŠEBEK, František. *Pardubicko: Východočeský kraj*. 1. vyd. Brno: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a, 2002, 314 s. ISBN 46-014-85

Internetové zdroje informací

- [1] DOLEŽALOVÁ, Jarmila. Ležáky - historie. *Ležáky* [online]. 2007 - 2008 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.lezaky.ic.cz/historie.htm>
- [2] Erb Pardubice. *Historie Pardubic* [online]. 2005 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.pardubice.wrp.cz/erb.html>
- [3] *Lázně Bohdaneč* [online]. 2000, 2014 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.llb.cz/o-nas/soucasnost-lazni.htm>

[4] Pardubice. *Historie Pardubic* [online]. 2000 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.pardubice.cz/historie-pardubic>

[6] Pardubicko - Naučné stezky. *Oficiální turistický portál Pardubického kraje* [online]. 2014 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.vychodni-cechy.info/pardubicko/naucne-stezky/>

[7] Přístupný cestovní ruch v kostce. *Přístupný cestovní ruch v kostce: Cestovní ruch pro všechny* [online]. 2010, s. 19 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.apzp.cz/userfiles/4263/files/Prirucka%20o%20bezbarierovem%20cestovani.pdf>

[8] RŮŽIČKA, Tomáš. Naučme se dělat naučnou stezku. *Ochrana přírody* [online]. 2012, roč. 2012, č. 3 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/res/data/029/003601.pdf?seek>

Příloha č. 1 – Kunětická hora

Obrázek 8 - Kunětická hora [vlastní zdroj]

Příloha č. 2 – Lesní ZOO

Obrázek 9 - Lesní ZOO [zdroj: vlastní]